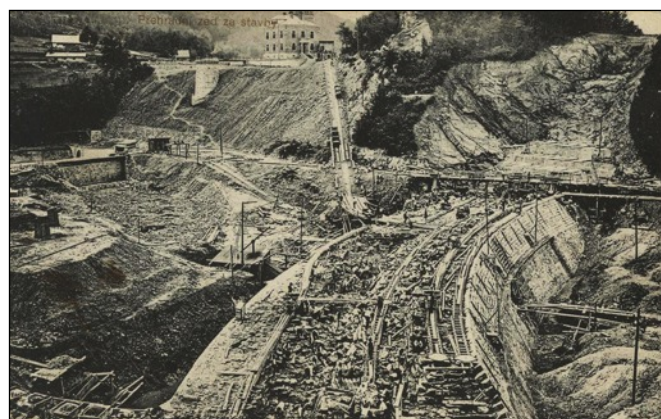

Bystřička
na starých
pohlednicích
z fotoarchivu
Muzea regionu Valašsko

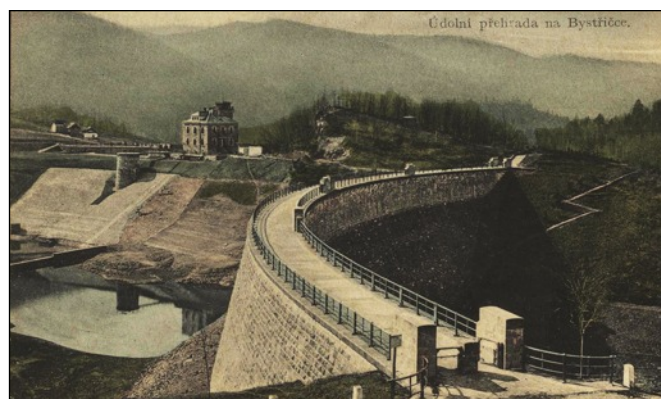
Připravili:
Milan Ošťádal, Ivana Martišková

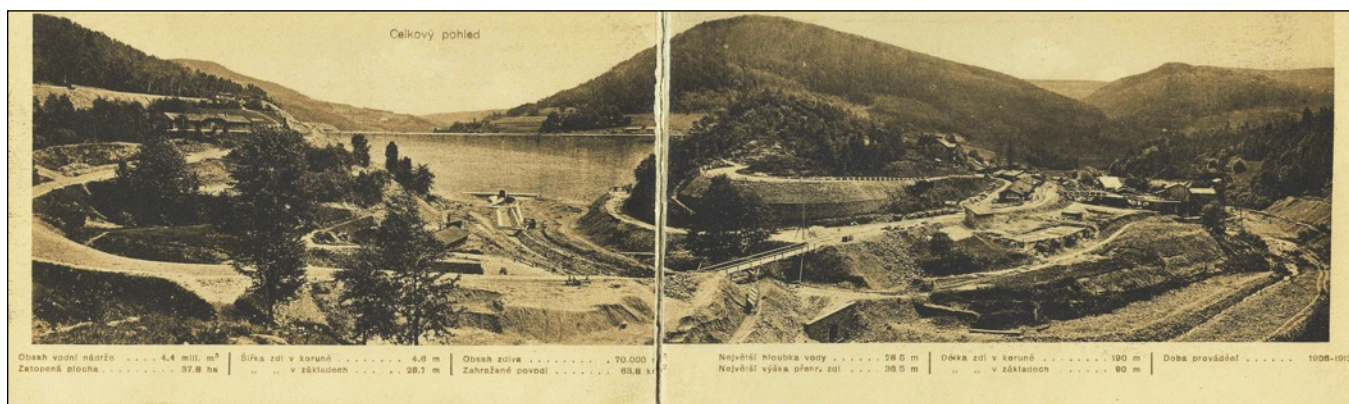
1

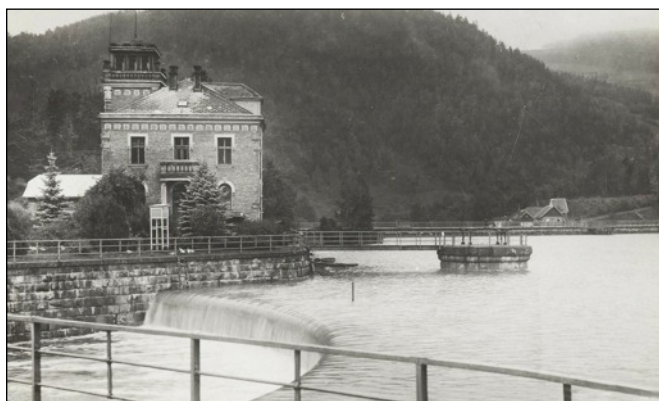
2

3

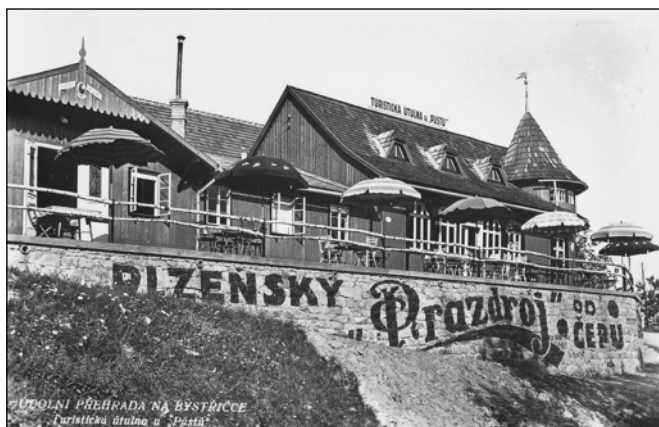
4

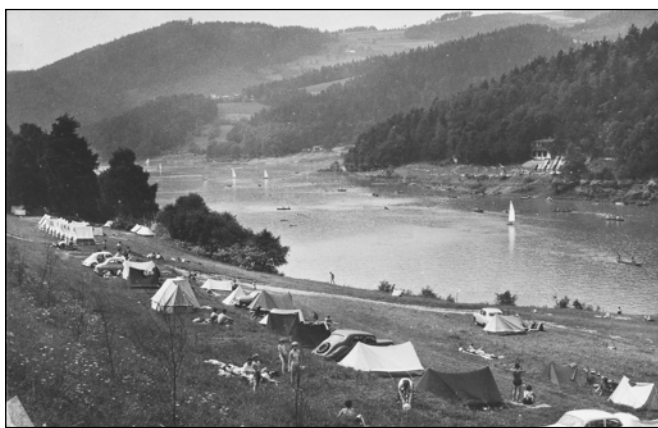
5

6

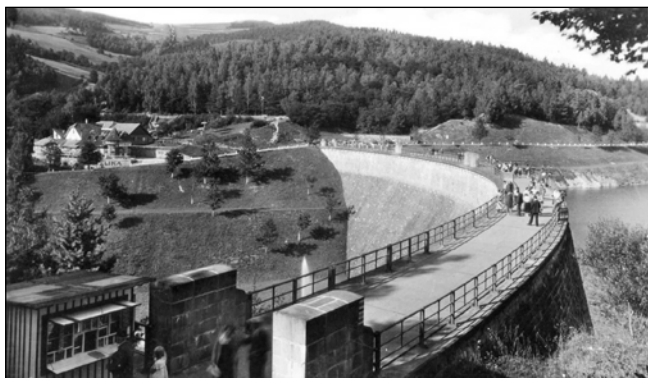

7

8

- 1 Stavení přehradní hráze
- 2 Kaskády pod přehradou, muž stojící vpravo dole je údajně stavitelem přehrady (Foto Atelier Šrůtek)
- 3 Po dokončení přehradní hráze pokračovaly práce na budování přehradní nádrže (Foto Karel Flok)
- 4 Pohlednice z roku 1912 se základními technickými údaji o vodním díle na Bystřici
- 5 Správní budova přehrady na pohlednici z roku 1942 (Fototypia Vyškov)
- 6 Kaskády přehradní nádrže při přepadu vody (Fototypia Vyškov)
- 7 Turistická útulna U Půstů, dnešní restaurace U Mokrošů
- 8 Autokempink na pravém břehu nádrže, 60. léta 20. století (Foto S. Štochl)
- 9 Pohled na přehradní hráz s novinovou trafikou, v pozadí turistická útulna U Půstů
- 10 Rekreační na přehradě Bystřička v 60. letech 20. století (Foto S. Štochl)

9

10

Údolí potoka Bystřičky v době zahájení přípravných stavebních prací na přehradě

Bystřička stoletá

Ivana Martišková

Přehrada Bystřička v letošním roce oslaví 100. výročí své existence. Po přehradách Jeřábce (z roku 1897) a Oleksovice (z roku 1894) na Znojemsku je tak třetí nejstarší údolní vodní nádrž v povodí Moravy. Původním účelem její stavby bylo vybudování zásobárny vody pro plánované splavnění a vzájemné propojení řek Dunaj, Odry a Labe v rámci stejnojmenného průplavu. Druhotnou funkcí se stala především protipovodňová ochrana území, rozsáhlá vodní plocha však záhy po napuštění přilákala také první rekreanty.

Z historie stavby přehrad

První myšlenky na stavbu **průplavu Dunaj-Odra-Labe** se objevily již v 17. století, započaté robotní práce na splavnění těchto řek však zastavil vpád osmanských Turků na Moravu v roce 1663. K vybudování průplavu se znovu schylovalo roku 1873, tentokrát realizaci projektu odsunula pro změnu hospodářská krize v témže roce. Hlavním účelem vystavění průplavu se tehdy mělo stát propojení průmyslového Ostravska s centrem monarchie, Vídní. Koncesi na vybudování dopravního spojení nakonec odkoupila společnost **Severní dráha císaře Ferdinanda**, která území spojila samozřejmě po svém: železnici. K zásobování průplavu vodou se dle projektu z 2. poloviny 19. století počítalo se stavbou hned tří nádrží v povodí Bečvy, a sice na Bystřičce, v Lužné u Vsetína a v Jarcově u Valašského Meziříčí, vystavěna však nakonec byla jen Bystřička.¹ Významným argumentem pro zahájení její stavby se tehdy staly rozsáhlé **povodně na konci 19. století**, stojící za zánikem vsí Svojanov a Konovice v katastru obce Bystřička.

Přehradní nádrž byla postavena na 5,480 km potoka Bystřičky od jeho zaústění do Vsetínské Bečvy, přičemž **projekt** byl schválen rakouským c. k. Ministerstvem obchodu dne **18. 6. 1907²**. Přípravné fáze stavby, spojené s rozsáhlými odkupy pozemků, ale započaly již mnohem dříve, roku 1902, v předstihu před budováním přehrady byla také postavena správní budova, která

dosud slouží svému původnímu účelu. **Výkup pozemků** pro stavbu přehrad (mimochodem občas velmi problematický, provázený vleklými soudními spory) se netýkal jen obyvatel Bystřičky, ale i Malé Lhoty, Hrubé (dnes Velké) Lhoty a Malé Bystřice, na jejichž katastrální území přehrada zasahuje. V levém svahu údolí dále byla proražena provizorní obtoková štolka k odklonění přirozeného koryta potoka, na kterém se později začala přehrada stavět.

Výstavba přehrad samotné byla zrealizována v letech 1907- 1912 dle projektu vídeňského inženýra Emila Grohmana **Podnikatelstvím Rabas, Kosina, Weiner**. Společníkem této firmy byl i vrchní inženýr Julius Radna, který všechny práce na stavbě řídil. Stavba si vyžádala přibližně 7 milionů předprvoválečných korun.³

Na stavbě pracovali nejen místní občané, ale i dělníci z řady evropských zemí, např. Chorvatska či Itálie. Přes snahu vedení firmy o bezproblémový průběh výstavby na staveništi občas docházelo k **nepokojům a stávkám**, nejčastěji za vyšší plat.⁴ Staveniště bylo vybaveno zařízením běžným pro tehdejší dobu, např. místo jeřábů se používaly **kladkostroje**, k vypažení stavební jámy se používaly pouze dřevěné prvky, také všechny kamenické práce prováděli kameníci ručně.

Podnikatelství dalo v roce 1908 zřídit vlečnou kolejovou dráhu od vlakové stanice Roušťka (dnes Bystřička) ke skladištím nedaleko vlakové stanice, od níž vedla ke staveništi přehrady **úzkokolejná dráha o rozchodu 600 mm s paro-**

strojním pohonem. Firma dále zřídila v okolí staveniště 4 kamenolomy, přičemž pro vnitřní část hráze se používal místní kámen - magurský pís-kovec, který se těžil přímo pod hrázi a přivážel úzkokolejkou. Kvalitnější kámen pro obklady se musel dovážet z kamenolomů v Hrabůvce u Hranic a v Bystřici pod Hostýnem, štěrka a písek se těžil přímo v korytech potoka Bystřičky a řeky Bečvy.

Pár technických údajů na závěr

Údolní přehradní **nádrž Bystřička** pojme 4,4 miliony m³ vody, při hladině na kótě 385,16 m n. m. Délka takto přehradou vzniklého jezera poté činí přes 2 km při zatopení 63,8 km². Největší hloubka nádrže činí 29,7 m. Břehy jsou velmi strmé a většinou jsou ponechány v přirozeném stavu. Vegetační zpevnění břehů je buď přirozené, nebo na ohrožených místech uměle udržované.

Vodní plocha je využívána k rekreačním účelům. Sportovní plavba lodí je na přehradě zakázána, výjimku tvoří loď správy přehrad. Na hladině je v okruhu 100 m od vtokového zařízení hráze pásma, v němž je zakázáno koupání, loďkovaní i lov ryb, označené viditelně plovoucími bóji.

Z výsledků různých zkoušek byly odvozeny kóty maximálního a minimálního nadřazení, přičemž minimální nadřazení bylo na přehradě udr-

Staveniště přehrad pod hrázi - budování kaskád a vypouštěcího tunelu

Čilý stavební ruch v prostoru budoucí nádrže

Doprava materiálu na staveniště - v době výstavby přehrad byla zřízena úzkorozchodná trať z vlakové stanice Roušťka (dnes zastávka Bystřička).

žováno až do roku 1948, od té doby se v letních měsících pravidelně navyšuje výše vodní hladiny pro rekreační účely. Nevýhodou rozlehlého a kopcovitého povodí přehrady však je skutečnost, že během silných dešťů se výrazné zvýšení hladiny na přehradě projeví již během několika málo hodin. Dle dlouhodobých zkušeností se v závislosti na meteorologické předpovědi proto voda z nádrže v dostatečném předstihu odpouští, aby případné povodňové průtoky neohrožily údolí pod přehradou.

Hráz přehrady je vyžděna z lomového kamene a ze statických důvodů byla již v projektu mírně předimenzována. V koruně je dlouhá 190 a široká 4,6 metru, na její vyždění se použilo 70 tisíc m³ materiálu. V nejnižším místě údolí je do hráze zabudována štola s potrubím spodních výpustí o průtoku 0,36 m³/s a 2,5 m³/s.

V levém návodním břehu nádrže stojí betonová, kamenným zdívem obložená **vypouštěcí věž**, na jejímž dně jsou zabudována 2 ocelová potrubí o průměru 700 mm ústící do štoly a schopná odvést průtok vody až 12,3 m³/s.

K vypouštění velkých vod z nádrže slouží dále **klenbový tunel**, sloužící k odvádění vod z vypouštěcí věže přes ukliďující bazény do potoka Bystřička.

K odvodu neovladatelných vod slouží **bezpečnostní přepad**, schopný odvést až 140 m³/s vody, pod nímž je celkem 20 kaskád vysokých 1,25 metru, odvádějících neovladatelné vody opět do potoka pod přehradou. Než se však voda z kaskád a tunelu do přehrady dostane, musí překonat 2 ukliďující bazény, kde ztratí většinu své ničivé síly.

Jak již bylo řečeno výše, neslouží přehrada Bystřička jen k protipovodňové ochraně, ale také k **výrobě elektřiny**. K té se využívá malá vodní elektrárna složená z dvou Bankiho turbín o výkonu 0,055 MW a 0,011 MW. Jen pro zajímavost, nejvýkonnější vodní elektrárna světa, Tři soutěsky v Číně, má výkon 22500 MW a nejvýkonnější česká, přečerpávací elektrárna Dlouhé Stráně, disponuje výkonem 2 x 325 MW na dvou Francisových turbínách.

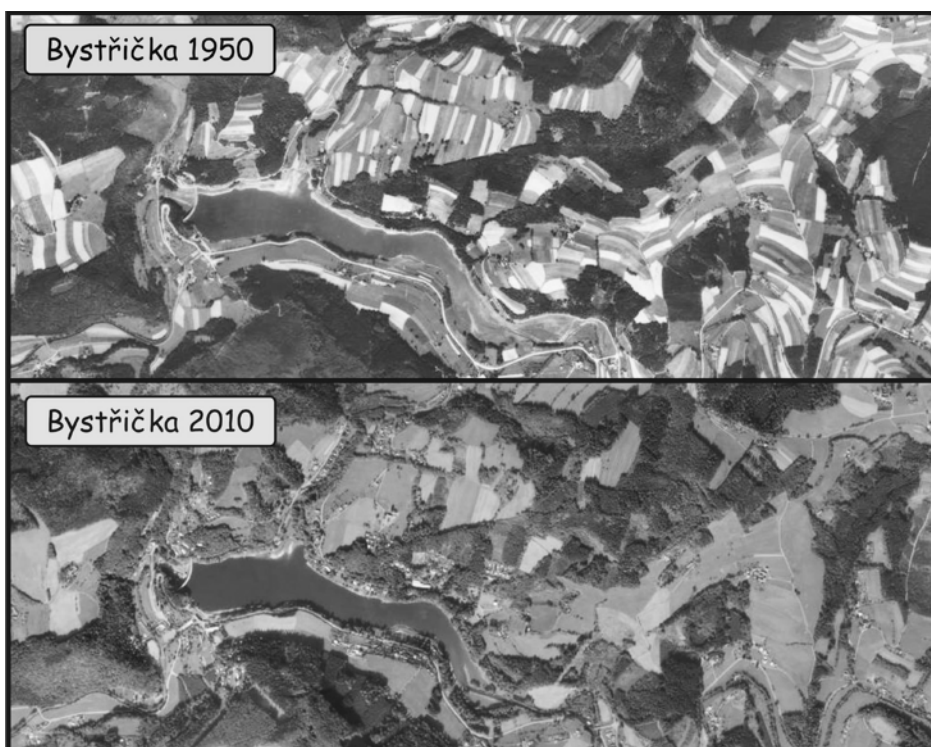
Přestože jsou v současné době plány na vybudování průplavu Dunaj-Odra-Labe již považovány za překonané, přehrada Bystřička ani po sto letech svůj smysl neztrácí. Pravidelně se významnou měrou podílí na zmírňování následků povodní a zcela opomenout nemůžeme ani její sice upadající, přesto stále živou funkci rekreační.

LITERATURA

LOSSMANN, Karel. Přehrady vybudované v povodí řeky Moravy do roku 1962. Praha: Ministerstvo zemědělství, lesního a vodního hospodářství, 1965.
 Kanál Dunaj- Odra- Labe- stanovisko Koalice pro život řek Dunaje, Odry a Labe. Praha: Hnutí DUHA, 2004.
 Manipulační řád pro přehradu Bystřička na řece Bystřičce v km 5,480 km. Povodí Moravy, podnik pro provoz a využití vodních toků.
 MATĚJČEK, Josef. Povodí Moravy. Hospodaření s vodou v povodí. Brno: Povodí Moravy, 1996.
 Provozní řád pro přehradu Bystřička na toku Bystřička v toku 5,480. Povodí Moravy, podnik pro provoz a využití vodních toků, Brno, březen 1969, vyhotovení 2.
 Státní okresní archiv Vsetín. Fond: Archiv obce Bystřička.

POZNÁMKY

- 1) Kanál Dunaj- Odra- Labe- stanovisko Koalice pro život řek Dunaje, Odry a Labe. Praha: Hnutí DUHA, 2004.
- 2) viz Provozní řád pro přehradu Bystřička na toku Bystřička v toku 5,480. Povodí Moravy, podnik pro provoz a využití vodních toků, Brno, březen 1969, vyhotovení 2.
- 3) Státní okresní archiv Vsetín. Fond: Archiv obce Bystřička.
- 4) Tamtéž.

Srovnání využívání krajiny v okolí přehrady Bystřička mezi lety 1950 a 2010.

Zdroj: www.cenia.cz

Rozvoj rekreace pohřbívá přírodní bohatství

Lukáš Spitzer

Vybudováním přehrady na začátku 20. století došlo k původně malé, ale postupně stále se rozvíjející změně i v přírodním bohatství. Paradoxem je, že úplně nejmenší vliv na přírodu měla samotná stavba přehrady. Z pohledu člověka žijícího v 21. století měla stavba dokonce na krátký čas na přírodu i pozitivní vliv. Zvýšila se pestrost nabídky biotopů, přibýly *skalnaté biotopy* (tj. zarůstající tělesa hráze). Další několik desítek let se s přírodou a jejím druhovým bohatstvím také nic podstatného nedělo. V okolí přehrady se páslo, sušilo seno a hospodařilo jako v tehdejší době kdekoli jinde. Současný sdružený efekt – počítáno na začátku 21. století – je však drastický. Dáno je to *všebecným úpadkem drobného zemědělství* a zmarem v údrbě krajiny, která naprosto nezadržitelně zarůstá křovím, náletovým lesem či lesem přímo vysázeným. Největší devastující vliv na přírodu tedy nemá efekt přítomnosti vysoké hromady kamenní spojené maltou či betonem, ani na místní podmínky podivné velkého jezera či změněné průtočné podmínky potoka Bystřička (toto je samostatné téma – přehradou byly zničeny šterkové náplavy a tím i jejich specifictví obyvatel). Bohatou přírodu pohřbívá vše ostatní, k čemu nevyhnutelně došlo při dalším rozvoji oblasti v průběhu posledních 100 let. A tak se hlavní negativní činitel skrývá pod stále módním a současnými projekty a EU programy podporovaným rychlým **turistickým rozvojem oblasti**.

Vzájemný vztah mezi ekonomickou silou regionu a přírodním bohatstvím vždy prochází

stejným vývojem. *Se vzrůstajícím materiálním bohatstvím regionu dlouhodobě klesá přírodní bohatství*. A to až do bodu, kdy je region bohatý natolik, že si může dovolit zaplatit člověka, který bohužel tráví pracovní čas okopáváním, opylováním a vyséváním chráněných kytiček, jindy zachraňováním a přesunováním mravenčích kop před ohněm, ručním mozaikovým sečením luk či čistěním křovinořezem zapadlých louček, tak zarostlých buřením, že se jim ani loučky říkat takřka nedá.

V tu chvíli, pokud už není úplně pozdě, se živořící rostlinné a živočišné druhy, které přežily desetiletí úpadku, mohou vzpamatovat a zase vykvést a rozmnožit se. Toto ovšem dokáže jen málo druhů, většina těch s vyhraněnějšími nároky již dávno v tichosti vymřela. Podobně ale dopadají i louky při vyhlašování rezervací bez následné péče. Vznikají zoologické či botanické zahrady (ale řekněme jim spíše zahrádky, protože málokdy představují víc než pár hektarů). Chodit se sem mohou studenti a přírodomilci seznamovat s loukou druhově přece jen o něco bohatší, než jsou trávníky mezi domy na panelovém sídlišti.

Údolí Bystřičky nám umožňuje efekt nevyrovnaného vztahu mezi rekreací v míře nemalé a přírodou velmi dobře sledovat a popsat. Podle starých záznamů z první poloviny 20. století z Valašska totiž všude plošně žily stejné druhy motýlů. Pravda, tu a tam se společenstva lišila v jednotlivostech. Drtivá většina motýlů ale byla společná celému Valašsku a litali doslova na každé mezi u Vsetína, v Karlovicích či u Vidče.